בס״ד פרשת 'וירא' תשפ״ז. שנה ט', גיליון 433 מהדורה מורחבת

״וְאֶקְחָה פַּת לֶחֶם... שְׁלֹשׁ סְאִים קֶמַח סֹלֶת לוּשִׁי וַעֲשִׂי עֻגוֹת״
(בראשית י״ח, ה' - ו')

(ד) יֻקַּח נָא מְעַט מַיִם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם, וְהִשָּׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ.
(ה) וְאֶקְחָה פַּת לֶחֶם וְסַעֲדוּ לִבְּכֶם אַחַר תַּעֲבֹרוּ כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל עַבְדְּכֶם, וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ.
(ו) וַיְמַהֵר אַבְרָהָם הָאֹהֱלָה אֶל שָׂרָה, וַיֹּאמֶר מַהֲרִי שְׁלֹשׁ סְאִים קֶמַח סֹלֶת לוּשִׁי וַעֲשִׂי עֻגוֹת.
(ז) וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם, וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רַךְ וָטוֹב וַיִּתֵּן אֶל הַנַּעַר וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ.
(ח) וַיִּקַּח חֶמְאָה וְחָלָב וּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם, וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכֵלוּ.

״יֻקַּח... וְאֶקְחָה״ - <u>על דרך הרמז</u>

ויש לשאול - למה אברהם אמר - **'וְאֶקְחָה פַּת לֶחֶם'** והדגיש את פעולת **הלקיחה**, היה צריך לומר - **'וְאֶתְּנָה לָכֶם פַּת לֶחֶם''**, ולהדגיש את פעולת **הנתינה**.

ועוד, **יש לשאול**, מדוע נאמר **- 'וְאֶקְחָה'** עם האות ה״א בסופה, ולא בצורה הרגילה **- 'וְאֶקַּח'**. **ואולי**, אפשר לומר על **דרך הרמז**, שאפשר לחלק מילה זו לשניים, ואז נקבל את המשמעות - **'ואקח' - 'ה'**. **כלומר**, שאברהם אומר - **'ואקח'** את האות - **'ה'**, שהיא מסמלת את יכולת הלידה. ויש מקום לרמז זה דווקא כאן, שהרי המלאך בא כאן לבשר להם על הולדת יצחק.

ומיכיוון שבפרשה הקודמת 'פרשת **'לך לך'** ה' משנה את שמותם של אברהם ושרה, ולוקח את האות - **'י'** מהשם - **'שרי'**, ונותן האות - **'ה'** גם **ל'אברהם'** וגם **ל'שרה'**. ופעולה זו אפשרה את יכולת ההולדה שלהם, וכפי שנאמר שם לגבי אברהם : ״וְלֹא יִקָּרֵא עוֹד אֶת שִׁמְךָ **אַבְרָם** וְהָיָה שִׁמְךָ **אַבְרָהָם** כִּי אַב הֲמוֹן גּוֹיִם נְתַתִּיךָ. **וְהִפְרֵתִי אֹתְךָ בִּמְאֹד מְאֹד** וּנְתַתִּיךָ לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמְּךָ יֵצֵאוּ״ (בראשית י״ז, ה' - ו'). וכן נאמר לגבי שרה : ״וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם שָׂרַי אִשְׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ **שָׂרָי** כִּי **שָׂרָה** שְׁמָהּ. וּבֵרַכְתִּי אֹתָהּ **וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לְךָ בֵּן** וּבֵרַכְתִּיהָ וְהָיְתָה לְגוֹיִם מַלְכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ״ (שם, שם, ט״ו - ט״ז).

וכן משמע משמה של - **'בלהה'** כמובא בפסוק : ״וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמָתִי **בִלְהָה** בֹּא אֵלֶיהָ **וְתֵלֵד עַל בִּרְכַּי וְאִבָּנֶה גַּם אָנֹכִי מִמֶּנָּה**״ (בראשית ל', ג'). ואומר על כך בעל **'<u>הטור הארוך</u>'** : ״ויש מפרשים (מדרש הגדול) **על שם ״ה״ של בלהה שהיא סימן לזרע**, כדכתיב (להלן מז, כג) **'הא' לכם זרע**... וכל האחרות היה להם אות ה' בשמם, חוץ מרחל, **ועל כן הכניסה לו בלהה**, **שיש לה שני ה״ן**, שתעלה לה האחת, וכן לאברהם ושרה נתוסף להם אות ה״א בשמם״.[1]

<u>״יֻקַּח</u>״ - ולפי זה, **אולי גם ניתן לומר**, שגם במילה - **'יֻקַּח'** יש רמז לרעיון דלעיל, שהרי צורה של פועל זה בסביל, קשה להבינה. על ידי מי **'יֻקַּח'**? לגבי **'פת לחם'** אברהם אומר על עצמו - **'וְאֶקְחָה'**, לגבי העוגות הוא אומר לשרה **- 'לוּשִׁי וַעֲשִׂי עֻגוֹת'**, לגבי **'בן הבקר'** הוא נותן לנער לעשותו, אך מי אמור לקחת את המעט מים? ואומר **'רש״י' : ״יקח נא - ע״י שליח** והקב״ה שלם לבניו ע״י שליח שנאמר (במדבר כ) וירם משה את ידו ויך את הסלע״, אך לא נאמר מי הוא השליח? וגם אין בזה כל חידוש, וכמו שאומר

---

1. וראה בעלון בשם **'מטעמי תורת חיים'** לפרשת **'לך לך'** תשפ״ז, שמרחיב מאד בעניין הזה של האות - **'ה'** שיש בה את כח ההולדה.

בעל **'<u>שפתי חכמים</u>'** : "**אין ההודעה של רש"י על מלת יוקח שפירושו ע"י שליח, דזה הוא דבר פשוט** דאל"כ היה לו לומר אקחה, אלא ההודעה הוא על ששילם לבניו וכו'. (רא"ם)". אז מדוע לא נאמר למי אמר אברהם לקחת מעט מים?

ואולי, אפשר להסביר גם מילה זו על דרך הרמז כדלעיל, כי אפשר לחלק גם את המילה הזו לשני חלקים - **'י'-'קַח'**, שבא לרמז על כך, שיש לקחת את האות - **'י'** מהשם - **'שרי'**, לחלקה לשתי אותיות - **'ה'**, ולהוסיף אותם לשמות **אברהם ושרה**.

ועל פי הסבר זה גם נבין מדוע נאמר- **'וְאֶקְחָה פַּת לֶחֶם'** ולא נאמר - **'וְאֶתְּנָה לָכֶם פַּת לֶחֶם"**, כי רצה לרמוז במילה - **'וְאֶקְחָה'** את הרמז שמצאנו לעיל - **- 'וְאֶקַח' - ה'.**

"<u>פַּת לֶחֶם</u>"

מה הכוונה **'פת'** בפני עצמה, ומה משמעות **'לחם'** בפני עצמו, ומה משמעות הצירוף של שני ביטויים אלו. ונראה, שהמושג **'לחם'** מבטא ככר לחם שלימה, ואילו המושג **'פת'** מסמל ככר לחם שחילקו אותו לחלקים, וכמו שכתוב בפסוק : "פְּתוֹת אֹתָהּ פְּתִים וְיָצַקְתָּ עָלֶיהָ שָׁמֶן, מִנְחָה הִוא" (ויקרא ב', ו'). וכמו שמסביר שם **'<u>מלבי"ם</u>'** : "דע שיש **הבדל בין פת ובין לחם**. **שהלחם הוא השלם**... **ופת הוא הלחם הבלתי שלם רק שנשבר או נתכפל עד שאיננו בצורתו השלמה**".

ונראה לומר, שאם היה כתוב רק - **'פת'** היינו יכולים לחשוב שהכוונה לכל מזון אחר שחילקו אותו לפתיתים, לכן מדגיש - **'פת לחם'.** וכן משמע בתרגום **'אונקלוס'** שזה דבר אחד, וכמו שמתרגם : "ואסב **פתא דלחמא**".

"<u>וְסַעֲדוּ לִבְּכֶם</u>"

'רש"י' מביא מקורות מהתנ"ך שהלחם סועד את הלב : "וסעדו לבכם - **בתורה בנביאים ובכתובים** מצינו דפתא סעדתא דליבא. בתורה **סעדו לבכם**. בנביאים (שופטים יט) **סעד לבך פת לחם**. בכתובים (תהלים קד) **ולחם לבב אנוש יסעד". ויש להבין,** בשביל מה צריך להביא לכך סימוכין מהתנ"ך, והרי זו מציאות ידועה, שכל אדם חש אותה על עצמו. וגם אם נאמר, שכל דבר שיש לו סימוכין מהתורה הוא דבר שמבטא את האמת הפנימית, הרי נוכל לשאול, הרי **'רש"י'** מביא כאן גם את הפסוק שלנו מאברהם, ומנין אברהם ידע זאת, אלא וודאי מידיעת המציאות הטבעית, אז מדוע **'רש"י'** צריך להביא לנו סימוכין משלושת חלקי התנ"ך?

ואכן, **'הרב אי"ל שטיינמן'** בספרו **'<u>אילת השחר</u>'** מעיר **ש'רש"י'** למד זאת מהפסוקים ולא מהמציאות. ואולי, כל דבר שאפשר ללמוד מתורה עדיף ללמוד ממנה מאשר מהמציאות, כי התורה מבטאת את האמת הפנימית. ואולי, גם אפשר לומר, שהמציאות נקבעת על פי התורה, ולכן עדיף ללמוד מן הפסוקים.

"<u>וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ</u>"

יש להבין אמירתם. כי אם מסכימים להצעתו, היו צריכים להביע הסכמתם בקיצור, ואף מספיק לומר - 'כן תעשה' ואילו המשך דבריהם - 'כאשר דברת' נראה ככפילות.

ומוסבר **ב'מדרש רבה'** (בראשית מח, יא) : "ויאמרו כן תעשה כאשר דברת, אמרו אנו אין לפנינו אכילה ושתיה אבל אתה שיש לפניך אכילה ושתיה, **כן תעשה לעצמך כאשר דברת**, יהי רצון שתזכה לעשות עוד סעודה אחרת לבר דכר דיתיליד לך".

'<u>רבנו בחיי</u>' מסביר, שהמלאך רמז לאברהם שיעשה כך, אך הם לא יאכלו ממנו : "כן תעשה כאשר דברת, ויתכן לפרש כן תעשה כאשר דברת **שתקח אתה פת לחם, אבל לא יאכל ממנו,** רמז לו לעתיד במה שארע בסוף בעוגות שרה שפרסה נדה, כי על כן לא הביאם לפניהם עם בן הבקר".

'**חזקוני**' מסביר שאמרו לו ברכה לעתיד : "ד"א כן תעשה **יהי רצון שתספיק לעשות כך לעולם** כמו שאתה מתנדב עכשיו להכניס אורחים".

"**קֶמַח סֹלֶת**"

מה משמעות הביטוי - '**קמח**', מה משמעות הביטוי - '**סלת**', ומה משמעות הצירוף שלהם. לאחר שטוחנים את גרעיני החיטה, אז '**סלת**' הם גרגרים גדולים יותר, ואילו '**קמח**' נוצר לאחר שטוחנים את החיטה עד שנעשית כעין אבקה. וכן אומר '**רש"ר הירש**' : "הצרוף "**קמח סלת**" אינו נזכר במקום אחר. קמח הוא המין הפשוט, סולת - המין המשובח. ולא ש"קמח" גס יותר מ"הסולת", שהרי מן האמור במנחות (עו ע"ב) מתברר, שהיו מנפים את הקמח נפוי אחר נפוי - עד שנקלטה הסולת המעולה בנפה; **ואילו הקמח הגרוע היה עובר בנפה כאבק דק**".

ולכן לא ברור, מה כוונת אברהם באומרו את הצירוף - "**קֶמַח סֹלֶת**", הרי אילו שני תוצרים שונים. ולכן מסביר '**רש"י**' שאכן הם שני דברים, והמטרה בהם שונה : "קמח סלת - **סלת לעוגות**, **קמח לעמילן של טבחים** לכסות את הקדרה ולשאוב את הזוהמא". ומסביר בעל '**שפתי חכמים**' שלא נחשוב שאברהם היה רע עין, וביקש לעשות עוגות מתערובת של קמח עם סולת.

אך, **ניתן להקשות על פירוש זה** : **א.** אם אלו שני דברים למטרות שונות היה צריך להיות כתוב עם ואי"ו החיבור "**קֶמַח וְסֹלֶת**".[2] **ב.** בקשתו - '**לוּשִׁי וַעֲשִׂי עֻגוֹת**' נראה בפשטות שמוסבת על שניהם גם על הקמח. **ג.** לאיזה תבשיל היה צריך את הקמח בתור עמילן של טבחים, לא מוזכר כאן תבשיל כלשהו.

'**רמב"ן**' מסביר שמהקמח עושים סולת. וכן דעת '**חזקוני**' שאומר : "שלש סאים קמח - **ומהשלש סאים קמח תוציאי שלשת עשרונים סולת** לשלשה אנשים אלו". '**רשב"ם**' מסביר : "**קמח סולת** - **קמח של חטים** שכל מקום שכתיב סלת מחטים הוא כדדרשינן ממלואים דכתיב סלת חטים תעשה אותם".

בעל '**חת"ם סופר**' מסביר שהכוונה היא לא רק לאוכל גשמי, אלא שאברהם נתן להם גם **אוכל רוחני** - לימוד תורה. ויש שני סוגי לימוד תורה : אחד דומה **לסולת** שהוא לימוד תורה ברורה ללא צורך בפלפולים, והשני דומה **לקמח** שצריך לנפות עוד ועוד, ורק לאחר פלפולים והתעסקות מאומצת בתורה זוכים לה. וזו היתה המחלוקת שבין אברהם לשרה, ששרה רצתה לתת להם קמח, ושהם יתאמצו להוציא ממנו סולת בבחינת - "ולחם עצלות לא תאכל", ואילו אברהם רצה לתת להם סולת.

ונראה לדייק מ'רש"י' שאכן אברהם לימד אותם תורה. שעל הפסוק - "**וסעדו לבכם**" אומר '**רש"י**' : "**בתורה בנביאים ובכתובים** מצינו דפתא סעדתא דלבא...". וקשה : **א.** זה דבר שכל אחד מרגיש, שהלחם סועד את הלב, אז למה '**רש"י**' צריך לטרוח ולהביא סימוכין לכך מהתורה מהנביאים ומהכתובים? **ב.** בדרך כלל משפט מתחיל בנושא ונשוא, אז היה צריך לכתוב : "**מצינו** בתורה בנביאים ובכתובים...";

אלא '**רש"י**' הקדים את המילים : "בתורה בנביאים ובכתובים", כדי להסמיך אותם למילים : "וסעדו לבכם", ואז יצא לנו המשפט : "**וסעדו לבכם בתורה בנביאים ובכתובים**", כלומר שילמדו תורה ובזה יסעדו את לבם. ואולי, לכך גם "שלש סאים" רומז לשלושת חלקי התורה : תורה, נביאים וכתובים.

---

2. וכן מעיר '**המזרחי**' : "**ויחסר וי"ו מן סלת**, דאי אפשר לומר שמלת "סלת" סמוכה למלת "קמח", כמו "קמח שעורים", מפני שאין הקמח יוצא מן הסלת כמו שהקמח יוצא מן השעורים, אלא אדרבה, הסלת יוצא מן הקמח".

ועוד אפשר להוסיף על פי דברי בעל '**חת"ם סופר**', שהמדרש שאומר שבשעה בשעלה משה רבנו לקבל את התורה רצו מלאכי השרת לפגע בו, וה' צר קלסתר פניו של משה בדומה לאברהם, ואמר להם אי אתם מתביישין ממנו, לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו? ומקשה '**הרב פנחס פרידמן**' (קוראי עונג, פרשת וירא תשע"ב), האם בגלל שאכלו אצל אברהם, צריכים לוותר על תשוקתם לקבל את התורה? אך על פי בעל '**חת"ם סופר**' הוא מסביר, שהמלאכים יכולים לקבל תורה רק בבחינת סולת נקיה, כי הם בגדר **עומדים** ואינם יכולים להתקדם בלימוד התורה, ורק בני ישראל יכולים לקבל את התורה בבחינת **קמח**, ולפלפל בה ולהסיק ממנה את ההלכות. ולכן ה' צר קלסתר פניו של משה בדומה לאברהם, כדי להזכירם שהם אכלו אצל אברהם תורה בבחינת **קמח**, וזה דבר שהם לא מסוגלים לאכול.[3]

ונראה להוסיף ולשאול, מה המשמעות שה' צר קלסתר פניו של משה בדומה לאברהם ואומר להם: "לא זהו שירדתם ואכלתם בתוך ביתו?", הרי זה נראה כהטעייה ולא אמת? אלא, שאין הכוונה לצורתו החיצונית, אלא לצורתו הפנימית שמבטאת את דרך לימוד התורה, ומבהיר להם שבדרך כזו הם לא יכולים ללמוד.

ואולי ניתן גם **להוסיף**, ולמצא רמז בדברי '**רש"י**' שאומר שהקמח הוא בכדי לשאוב את הזוהמא, שע"י הפלפול, נשאבת הזוהמא מן האדם, ולכן דווקא לאדם ראויה תורה בבחינת **קמח**, אך במלאכים שאין בהם זוהמא לא שייכת תורה בבחינת קמח אלא בבחינת **סולת**.

ועוד אולי אפשר להוסיף, שבפסוק ח' נאמר: "ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם". ואומר **רש"י**: "ולחם לא הביא, לפי שפירסה שרה נדה... ונטמאה העיסה".[4] ועל פי מה שחידש בעל '**חת"ם סופר**' ניתן להוסיף בזה, שאברהם ושרה לא ידעו שהם מלאכים, ולכן שרה רצתה להאכילם תורה בבחינת '**קמח**', אך היות והם היו מלאכים שאינם יכולים ללמוד תורה בצורה כזו, לכן נטמאה העיסה ולא יכלו לאכול מהלחם, ללמדנו שמלאכים לא יכולים ללמוד תורה בצורה זו.

ואמנם ניתן לומר כל זאת על דרך הדרש, אך **לפי הפשט** שני הדברים - "**קֶמַח סֹלֶת**" באים גם יחד בדברי אברהם בלבד, ואינם באים בנפרד בדברי אברהם ושרה.

וכן מעיר בעל '**חת"ם סופר**': "מהרי שלש סאים קמח סלת, אחז"ל [ב"מ פ"ז.] הוא אמר סלת והיא אמרה קמח מכאן שאשה עיניה צרה באורחים, **והנה אין זה במשמעות הקרא אלא הוא אמר שניהם**".

"**לוּשִׁי וַעֲשִׂי עֻגוֹת**" - למלאכים אמר - '**ואקחה פת לחם**' אז למה לה אומר לשרה לעשות - '**עוגות**'? **ונראה לומר,** שאברהם לא רצה שהמלאכים יחשבו שהם מטריחים אותו, ולכן אמר להם שהוא יקח '**פת לחם**' שכבר מוכן, ואין בזה שום טרחה. וכמו

---

3. יש מספר רמזים בפסוקים שאברהם הכיר בהם שהם מלאכים. '**רבנו בחיי**' לומד זאת גם מדברי אברהם: "ועסעדו לבכם. **מכאן יש ללמוד סמך וסעד שהכיר בהם מלאכות** אף על פי שבאו אליו בדמות אנשים, ועל כן אמר לבכם ולא אמר לבבכם, כענין שכתוב בבשר ודם (תהלים קד, טו) ולחם **לבב** אנוש יסעד, לפי שבשר ודם יש לו שני לבבות יצר טוב ויצר הרע, אבל **המלאכים** אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים".

אך בעל ספר '**גור אריה**' **סובר** שאברהם לא ידע שהיו מלאכים, ובכ"ז אמר – '**לבכם**', כי רצה לדבר בלשון כבוד לאורחים ולומר להם שהיצר טוב הוא העיקר בהם. ומוסיף, שאפשר שהוא על דרך ניבא ולא ידע מה.

4. **וב'מדרש רבה'** (בראשית מח, יד) מובא שיש בזה מחלוקת תנאים: "ופת היכן היא? אפרים מקשאה תלמידו דרבי מאיר משום ר"מ אמר פירסה נדה ונטמאת העיסה. **רבנן** אמרי **אפילו פת הביא לפניהם,** מה אם דברים שלא אמר הביא לפניהם, דברים שאמר להם על אחת כמה וכמה".

שאמר להם - **'יקח נא מעט מים'**, גם **מעט** וגם לא הוא אלא ע"י אחרים, כך שהוא עצמו לא יטרח בדבר.[5] אך כאשר בא אל שרה אמר לה ללוש ולעשות עוגות, כי בהכנסת אורחים יש ענין לטרוח בדבר. **ועל פי גם נסביר -** לשם מה הוא צריך לומר ללוש את הקמח, האם אינה יודעת שלפני האפייה צריך ללוש את הקמח? אלא, נראה בפשטות, באהל אברהם היה תמיד בצק מוכן, וכנראה גם עוגות מוכנות, אך הוא רצה שתטרח באורחים, ולכן אמר שתקח 'קמח סלת' ותלוש אותו ותעשה עוגות טריות.

ומעין זה מובא בספר **'<u>אפריון</u>'** : "ומדקדקין כי **תיבת לושי לכאורה מיותר,** וכי שרה לא ידעה איך לעשות עוגות. ולפמ"ש י"ל **כי יען בפעם הזאת היתה מצות הכנסת אורחים חביבה לאברהם ביתר שאת**, לכן זירז גם את שרה שעתה תעשה הכל בעצמה כי מצוה בו יותר מבשלוחו [כקידושין מ"א ע"א]. **עוד** י"ל משום **דפסח היה** כמ"ש רש"י [להלן י"ט ג'] לכן הזהיר אותה אברהם שלא תמסור את הלישה למשרת, **רק בעצמה תלוש ותעשה העוגות כדי להזהר מחימוץ".**

ובעל ספר **'<u>תפארת יהונתן</u>'** מסביר, שהם באו אליו ביו"ד בניסן אחר הצהריים, שהרי בלילה באו אל לוט ואפה להם מצות, וביו"ד אחר הצהרים כבר אסור לאכול חמץ, ולכך ציוה לעשות **עוגות - מצה עשירה.**

---

5. **'<u>רד"ק</u>'** לומד מזה דבר נוסף : "ואקחה פת לחם, **מכאן שהצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה** וכן ראוי לעשות, לפיכך נכתב זה הספור כדי שילמד אדם ממנו דרך ארץ, כי הנה אברהם אמר **פת לחם** שפירושו **חתיכת לחם** ולא אמר לחם, כמו שאמר מעט מים".